

УДК 311.312:002.2](477)

Наталія Петрова,
перший заступник
директора Книжкової палати України

Проблемні питання статистичного обліку вітчизняних видань

У статті розглянуто питання статистичного обліку видань, пов'язані з проблемами доставляння обов'язкових примірників видань, форм звітності видавців, формування кількісних та якісних показників і зведених адміністративних даних про випуск вітчизняної книжкової продукції. Проведено аналіз законодавчої та нормативної баз з питань статистичного обліку видань, кількісних показників випуску книжкових видань окремими видавцями.

Ключові слова: статистичний облік, обов'язковий примірник видання, зведені адміністративні дані.

Останнім часом у соцмережах з'явилися публікації, в яких певні поважні особи докоряють Книжковій палаті України за подання недостовірної та необ'єктивної інформації про випуск видавничої продукції, а саме: що "статистика Книжкової палати включає видавництва, які випускають більше 5 книг протягом року" і що до цих найменувань "може потрапити також різна поліграфічна продукція"; що статистика здійснюється за наданими чи використаними міжнародними номерами (ISBN/ISMN), і оскільки Книжкова палата України "щедро продає пачками ISBN-ни, [вона] не може контролювати ситуацію із порушеннями норм закону щодо надання інформації"; що вона "довго рахує книжки" і що "сам підхід до статистики потрібно кардинально змінювати" — "очистити дані від неринкових книжок, тобто всіляких передвиборчих агіток і від держзамовлення", "вводити релевантний поділ згідно з сучасними світовими класифікаціями" тощо.

Дописувачів дивує відсутність "Видавництва Старого Лева" у списку лідерів видавництв за накладом, які (за їхніми даними) надрукували понад 900 000 пр. книжок у 2015 році. А також відсутність у списку найтиражніших видань цього видавництва книги Джоанни Басфорд "Чарівний сад" — понад 120 тис. пр. Видавництво "Віват", на їхню думку, вийшло на понад 2 млн 400 тис. накладів, а не на ту цифру, яку надає Книжкова палата України (1 млн 825,7 тис. пр.). А дані, що за перший квартал 2016 року видавці Львівської області випустили лише 100 000 пр., викликали шквал обурення. Знову-таки, "Видавництво Старого Лева" "точно надрукувало утричі більше", видавництво "Урбіно" — 21 тис., а ще є видавництва "Свічадо", "Апріорі", "і цей список неадекватної статистики можна множити", — стверджують дописувачі.

Поширено також думку, що наукові співробітники Книжкової палати України за надання інформації щодо випуску видавничої продукції "вимагають коштів, що само по собі є нонсенсом, адже установа живе з коштів платників податків".

Наведені міркування свідчать, що йдеться не про добросовісність видавців у виконанні обов'язків, а про незадовільну роботу Книжкової палати України. І як висновок: "Книжкова палата України на мільйони при-

мірників занижує книжкову продукцію України. Кому потрібна така інституція, яка не здатна вести нормальний облік?" — запитують "правдолюбів".

Замість з'ясування причин такого стану безпосередньо з представниками Книжкової палати України, дописувачі, нехтуючи елементарними правилами етичної поведінки між колегами, обрали інший шлях і фактично почали надавати абсолютно невиважені, некоректні оцінки ситуації, що склалася зі статистикою друку, маскуючи власну некомпетентність безапеляційністю висновків.

Ми не маємо на меті будь-кого викривати чи звинувачувати, а поготів виправдуватися, однак наявним є кричуще незнання дописувачами основних положень законодавчих і нормативних документів, що стосуються обов'язкового примірника видань, їхнього статистичного обліку та завдань Книжкової палати України. Проте промовчати — означає погодитися, немов немає чого заперечувати. Оскільки висловлювання у соцмережах можуть викликати, з одного боку, широкий резонанс, а з другого — неоднозначну реакцію у видавничому співтоваристві, вважаємо за потрібне дати роз'яснення.

Для цього проаналізуємо законодавчу та нормативну бази, основні положення статистичного обліку книжкових видань і кількісні показники випуску книжкової продукції окремими видавцями.

Основоположні законодавчі та нормативні документи

Бібліографічний і статистичний облік видавничої продукції, випущеної на території України, здійснюється на основі реєстрації та опрацювання обов'язкових примірників видань (Закон України "Про видавничу справу", далі — ЗУ № 318/97), які доставляють Книжковій палаті України всі його виробники відповідно до Закону України "Про обов'язковий примірник документів" (далі — ЗУ № 595-XIV).

Відповідно до ЗУ № 595-XIV та листа-роз'яснення Держкомтелерадіо від 19.02.2003 № 642/30/5-2 виробник документів — юридична особа незалежно від форми власності або фізична особа, яка виготовляє (в тому числі публікує) різні види тиражованих документів, тобто видавець, а не поліграфічне підприємство (виготовлювач), яке здійснює лише виготовлення замовленого тиражу. По-

ліграфічна продукція не є видавничою продукцією, тому цей вид документа не віднесено до обов'язкового примірника, і він не підлягає статистичному обліку.

Водночас ч. 3 ст. 20 ЗУ № 318/97 серед обов'язків видавця передбачено забезпечувати своєчасне доставляння юридичним особам, визначеним ЗУ № 595-XIV, обов'язкових примірників видань (далі — ОП видань). Видавець може уповноважити виготовлювача надсилати їх рекомендованими банделеролями з відміткою "обов'язковий примірник" (постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2002 р. № 608) його одержувачам, зазначивши про це відповідним чином в угоді про виготовлення видавничої продукції або в окремій угоді. Виходячи з наведених вище положень законодавства, видавець має вимагати від виготовлювача своєчасного розсилання ОП видань згідно з умовами угоди. У разі невиконання виготовлювачем умов угоди видавець має забезпечити доставляння ОП видань його одержувачам в інший спосіб. Позови видавця до виготовлювача розглядаються в судовому порядку.

Наголошуємо також, що згідно з ЗУ № 318/97 ОП видань мають містити вихідні відомості, перелік, порядок і зміст яких для кожного виду видань визначено стандартами. Тобто, видання мають бути оформлені відповідно до ДСТУ 4861:2007 "Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості".

Звертаємо увагу на те, що обов'язкові примірники документів доставляються (надсилаються) в день виходу у світ першої частини тиражу (ст. 8 ЗУ № 595-XIV). Дата відправлення банделеролей (або дата доставлення нарочним) має бути зазначена у формах звітності про випуск видавничої продукції.

Згідно з ЗУ № 595-XIV та Кодексом України "Про адміністративні правопорушення" (ст. 186-7, 255), контроль за своєчасним доставлянням обов'язкового примірника документів (за поданням інформації одержувачами ОП видань щодо недоставлених або несвоєчасно доставлених документів) та складання протоколів про правопорушення має здійснювати спеціально уповноважений орган з питань реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах.

Справи про адміністративні правопорушення розглядають у районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судах.

Поки що до суду протоколів не надсилали, обмежуючись листами до видавців щодо недоставлених ОП видань. Тільки у 2015 році Книжковою палатою України надіслано видавцям 527 електронних листів з вимогою щодо подання звітів про випуск книжкової продукції, ліквідації заборгованості з доставляння ОП видань, розбіжностей в інформації у формах звітності та ОП видань. Проте через безвідповідальність і безкарність чимало видавців ігнорують звернення Книжкової палати України. З часом роботу щодо порушників законодавства буде активізовано й одержувачі ОП видань виставлятимуть видавцям чималі штрафи за недоставлені видання.

Щоправда, потрібно віддати належне значній кількості видавців, які щокварталу, телефонуючи чи приходячи в Книжкову палату України, проводять звірку доставлених ОП видань з даними форм звітності, забезпечуючи достовірність статистичної інформації.

Збирання даних і статистичний облік за різними аспектами випуску видавничої продукції в Україні здійснюється відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 9707 "Статистичні дані про виробництво та розповсюдження книг, газет, періодичних видань та електронних публікацій"

(ISO 9707:2008 Information and documentation — Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications) у частині статистичного обліку видавничої продукції.

В ISO 9707 враховано положення Рекомендації про міжнародну стандартизацію статистики випуску і розповсюдження книг, газет і періодичних видань, прийнятої Генеральною конференцією ЮНЕСКО.

На основі міжнародного стандарту та зазначеної рекомендації уніфіковано вітчизняний статистичний облік і національні дані відповідно до сучасних світових класифікацій, що дає змогу ЮНЕСКО організувати зіставлену (порівняльну) міжнародну статистику. Міжнародна статистика випуску книг охоплює дані про загальну кількість назв з таким розподілом: книги і брошури, тиражі, перші видання і перевидання, тематика за УДК, мова, перекладні видання тощо. На прохання Секретаріату ЮНЕСКО Книжкова палата України періодично надає бібліографічну і статистичну інформацію щодо запитуваних видів видань.

До речі, Книжковою палатою України на основі зазначених вище основоположних документів розроблено національний стандарт ДСТУ 8602:2015 "Інформація та документація. Статистичний облік випуску видань. Основні положення", якому надано чинності від 01.07.2017. (Докладніше про стандарт — у статті: Петрова Н. Окремі аспекти наукових досліджень Книжкової палати України // Вісник Книжкової палати. — 2016. — № 5. — С. 3.)

Пояснюємо, що звітність юридичних і фізичних осіб, які здійснюють випуск книжкової продукції та продукції друкованих засобів масової інформації за формою № 1-В (книги) "Звіт про випуск книжкової продукції" та формою 1-В (ЗМІ) "Звіт про випуск друкованих засобів масової інформації", затверджених наказом Держкомтелерадіо від 9 січня 2014 року № 1 і зареєстрованих у Міністерстві юстиції 27 січня 2014 № 166/24943, не є державною звітністю й Книжкова палата України не є органом статистики (див. Закон України "Про державну статистику", далі — ЗУ № 2614-XII). Ці форми звітності містять адміністративні дані — дані, отримані на підставі спостережень, проведених Книжковою палатою України з метою виконання завдань, віднесених до її компетенції, головним з яких є здійснення державної бібліографічної реєстрації та статистичного обліку видань.

Отже, наявність ОП є єдиним матеріальним свідченням, що видання випущено у світ і вийшло певним тиражем. Це видання має бути зареєстровано й статистично обліковано. Звітність видавців слугує додатковим джерелом інформації про випущені видання (щодо назви, тиражу, ISBN/ISMN, повторності випуску, номера замовлення тощо). Саме опрацьовуючи ОП видань і форми звітності, Книжкова палата України збирає адміністративні дані для підготовки зведених адміністративних даних згідно зі щорічним планом державних статистичних спостережень, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Акцентуємо увагу на тому, що статистичний облік видань не проводиться за наданими чи використаними міжнародними номерами видань. ISBN/ISMN мають інше призначення, докладну інформацію про що уміщено на сторінці ISBN/ISMN на сайті Книжкової палати України.

На основі зведених адміністративних даних Книжкової палати України державні органи статистики складають офіційну статистичну інформацію про випуск видань в Україні.

Принадгдно зауважимо, що згідно зі ст. 5 ЗУ № 2614-XII втручання будь-яких юридичних осіб, об'єднань громадян, посадових та інших осіб у державну статистичну діяльність, зокрема з питань змісту статистичної інформації, вибору

джерел її отримання, статистичної методології, форм і термінів збирання та поширення даних статистичних спостережень тощо, забороняється. Одним із джерел статистичної інформації й є адміністративні дані Книжкової палати України (ст. 7 ЗУ 2614-XII).

Тому "очищати дані [статистичні] від неринкових видань" не є завданням Книжкової палати України. На наш погляд, у країні має бути створена система ведення обліку продажу видавничої продукції на основі статистичної звітності суб'єктів книгорозповсюдження із застосуванням єдиної книготоргової класифікації. Свого часу указами Президента України Л. Кучми і В. Ющенко та відповідними постановами Кабінету Міністрів України за ініціативою Книжкової палати України та за поданням Держкомтелерадіо було передбачено створення єдиної інформаційної мережі у книговидавничій справі. Книжкова палата України подавала розроблені нею відповідні проекти, проте, як відомо, їх не було реалізовано через брак фінансування.

Щодо надання послуг. Дописувачам варто було б проаналізувати законодавство з цього питання.

За ЗУ № 318/97, Книжкова палата України є науковою установою, фінансування її основної діяльності здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Відповідно до статті 13 Закону України "Про доступ до публічної інформації", пункту 6 наказу Держкомтелерадіо від 8 червня 2011 р. № 139 "Про забезпечення доступу до публічної інформації", Книжкова палата України як установа, що фінансується з Державного бюджету, є розпорядником інформації щодо використання бюджетних коштів, якою вона володіє. І далі подано пояснення, що вимоги цього Закону поширюються лише в частині оприлюднення та надання відповідної інформації за запитами.

Інформація на запит надається безоплатно, крім випадків, коли обсяг потрібних документів становить понад 10 сторінок.

Перелік платних послуг, які може надавати наукова установа, визначено постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1180, відповідно до якої Книжковою палатою України розроблено та опубліковано на сайті перелік та вартість платних послуг, що надаються її відділами на запити установ, організацій і приватних осіб. Безоплатні послуги надаються юридичним і фізичним особам згідно із законодавством.

Якби дописувачі зацікавилися, як фінансується Книжкова палата України, на що спрямовуються кошти Державного бюджету, і як вона "живе з коштів платників податків", то дізналися б, що за роки перебування у Києві установа не отримувала достатнього фінансування для забезпечення умов зберігання фонду Державного архіву друку, який становить національне надбання, оплати праці наукових працівників та на утримання установи, що унеможливило виконання певних завдань, визначених ЗУ № 318/97. Адміністрація Книжкової палати України змушена була скоротити окремі відділи, постійно зменшувати кількість співробітників (з планової чисельності 209 осіб, до фактичної 175 осіб у 2014 році та з планової чисельності (після скорочення штату) 184 особи до фактичної 132 особи у 2016 році). Через недофінансування Книжкової палати України у 2015—2016 рр. частину співробітників переведено на півставки. Загалом по установі за сім місяців 2016 року середня заробітна плата усіх співробітників становить 2562 грн з урахуванням дозволених доплат і надбавок.

Попри хронічний брак коштів, Книжкова палата України виконує покладені на неї основні завдання, визначені статтею 27 ЗУ № 318/97.

Повернемося до питання статистичного обліку видань.

Основні положення статистичного обліку видань

Нагадаємо, що основним джерелом статистичного обліку є ОП видань, які пройшли державну бібліографічну реєстрацію в Книжковій палаті України.

За звітний період прийнято календарний рік (з 1 січня по 31 грудня), збирання статистичних даних про випусчені у звітному періоді видання здійснюється з 1 січня звітного періоду до 31 січня наступного за звітним року.

Статистичному обліку за звітний період підлягають усі види видань (незалежно від року випуску, зазначеного на титульному аркуші), обов'язкові примірники яких надійшли в Книжкову палату України у звітному періоді. Тобто, видання минулих років, які доставлено в Книжкову палату України у звітному періоді, мають бути статистично обліковані. Цю норму передбачено через недопущення втрати бібліографічних і статистичних відомостей про випусчені у світ видання минулих років. Проте факт порушення видавцями строків доставляння ОП видань, подання некоректної інформації щодо випуску видань і як результат — недостовірність і необ'єктивність адміністративних даних і складеної на їхній основі державної статистичної інформації — є неприпустимим.

Статистичний облік книжкової продукції Книжкова палата України здійснює за такими кількісними показниками: кількість видань, тираж, кількість умовних друківаних аркушів, середній тираж одного видання, кількість книг і брошур на одного жителя України.

Якісна характеристика видань містить такі відомості: тематичний зміст, цільове призначення, видавець, територіальна ознака (місце випуску), мова видання (зокрема, оригінальне чи перекладне), а також дані за видами видань: художня та дитяча література, підручники й навчальні посібники, автореферати дисертацій, нотні, образотворчі та картографічні (зокрема, книжкові) видання.

Щодо питання про кількість видавців, які здійснюють видавничу діяльність. За даними Держкомтелерадіо, Державний реєстр видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції на 01.01.2014 містив 5526 суб'єктів видавничої справи, зокрема 4452 з них мали провадити видавничу діяльність; на 01.01.2015 з 5677 суб'єктів видавничої справи — 4578; на 01.01.2016 з 5833 відповідно 4729.

Однак у 2013 році випуск книг і брошур із 4452 суб'єктів фактично здійснювали 1665, у 2014 році з 4578 — 1576, у 2015 році з 4729 — 1386. Тобто, майже третина видавців або не випускали жодної книги чи брошури, або не доставляли ОП видань та не надсилали форми звітності. До зазначеної кількості видавців зараховано тільки тих, які здійснювали випуск книг і брошур. Видавців, які випускали образотворчу, картографічну, нотну чи дрібнодруковану книжкову продукцію, а також книжкові продовжувані видання до цієї кількості не зараховують, а їхню продукцію обчислюють за відповідною класифікацією видань. Наголошуємо, якщо видавець у звітному періоді випустив хоча б одну книгу чи брошуру та доставив ОП цього видання Книжковій палаті України, його зараховують як суб'єкта видавничої справи, що здійснював випуск книжкової продукції, а видання статистично обліковують.

Оперативні дані щодо випущених видань Книжкова палата України публікує на своєму сайті щоквартально. Попередні дані щодо випуску видавничої продукції у звітному році Книжкова палата України оприлюднює на сайті в лютому наступного за звітним періодом року, остаточні — в кінці березня на підставі звітів про статистичний облік видань, які вона подає Держкомтелерадіо та Державній службі статистики. Основні кількісні та якісні показники, що характеризують вітчизняну видавничу діяльність, наво-

дяться у щорічному довідковому виданні "Друк України". Аналітичні огляди щодо випуску книжкової продукції та стану доставляння ОП видань систематично друкуються в журналі "Вісник Книжкової палати".

Підсумовуючи, окреслимо головні положення статистичного обліку, про які має знати видавець.

1. Статистичний облік видань здійснюється тільки за ОП видань, доставлених у Книжкову палату України. Статистичний облік видань не проводиться за формами звітності 1-В (книги), яка є додатковим джерелом інформації, та за кількістю наданих у користування чи використаних міжнародних стандартних номерів видань (ISBN/ISMN).

2. Статистичному обліку підлягають усі види видань, які доставлено у звітному періоді, незалежно від року випуску, зазначеному на титульному аркуші.

3. До показників випуску не зараховуються видання, зазначені у формах звітності, але ОП яких не доставлено. Не зараховуються також видання, що мають розбіжності щодо відомостей про ISBN/ISMN, виготовлювача видавничої продукції, номера замовлення тощо.

Якщо видавець у звітному періоді не випускав книжкову продукцію, це має бути зазначено у формі 1-В (книги).

4. Тиражі видань та їхні обсяги обліковуються за випускними даними ОП видань, які доставлено у звітному періоді. У разі, якщо тираж у виданні не зазначено, його встановлюють за формою 1-В за той самий звітний період. За браком відомостей про тираж видання обліковують за тиражною групою "Без тиражу". Відсутність відомостей про тираж, безумовно, перешкоджає складанню достовірної інформації про тиражі видань, випущених у країні та певним видавцем.

5. ОП повторного видання (перевидання, передрук) має бути доставлений Книжковій палаті України незалежно від року випуску попереднього видання. Повторні видання обліковують як за назвами, так і за тиражами.

6. У випадках, коли тираж видання виготовляють частинами (запусками), зокрема у різних виготовлювачів, або випускають додатковий тираж, то обов'язкові примірники наступних запусків і додаткових тиражів видань мають бути доставлені Книжковій палаті України.

Потрібно пам'ятати, що на відміну від повторних видань виготовлення додаткового тиражу здійснюється без перероблення та змін і в межах установленого авторським договором строку, а також без виплати авторської винагороди.

Під час статистичного обліку видання, випущене додатковим тиражем, як окрему назву не враховують, його обліковують тільки за тиражами. Видання, випущене додатковим тиражем у наступному після основного тиражу року, обліковується як за назвами, так і за тиражами та вважається повторним виданням.

7. Треба відрізнити додрукування тиражу від його доздавання. Доздавання тиражу — додаткове здавання виготовлювачем замовнику (видавцю) частини тиражу видання після того, як було здано основну його частину.

8. Книжкові видання зараховуються до показників "Випуск книг і брошур". Не вносяться до показників випуску книг і брошур та окремо обліковуються автореферати дисертацій, книжкові образотворчі, нотні, картографічні видання, дрібнодрукowana книжкова продукція (перелік подано у формі 1-В (книги) і книжкові періодичні та продовжувані видання.

9. ОП усіх видів видань, виготовлених за межами України на замовлення вітчизняних видавців, мають бути доставлені Книжковій палаті України.

10. Достовірність адміністративних даних про випуск видань безпосередньо залежить від повноти надходжень ОП видань.

З докладною інформацією щодо особливостей статистичного обліку видань можна ознайомитися на сайті Книжкової палати України (http://www.ukrbook.net/statistika_.html).

Аналіз кількісних показників випуску видань окремими видавцями

Усвідомлюючи, що офіційна статистична інформація в галузі видавничої справи є результатом зведення та угруповання адміністративних даних за умови забезпечення їх знеособленості і що юридичні, а також фізичні особи мають право тільки на зведену знеособлену статистичну інформацію (ст. 19 ЗУ № 2614-ХІІ), все ж таки на прикладі окремих видавництв проаналізуємо кількісні показники випуску видань, прокоментовані нашими дописувачами.

Так, "Видавництвом Старого Лева" в 2015 році в Книжкову палату України доставлено ОП 129 видань тиражем 288,9 тис. пр., у т. ч. видань 2014 року — 9 назв. Проте за звітами, що надійшли за чотири квартали, видавництвом випущено 97 назв тиражем 281,9 тис. пр., тобто значно менше, ніж обліковано за доставленими ОП видань. До того ж, з 97 не доставлено ОП 16 видань. А з 129 доставлених ОП видань у звітах відсутні 72 назви. У 2014 році і до сьогодні не доставлено ще 7 назв.

За даними доставленого в 2014 році ОП видання "Чарівний сад" Джоанни Басфорд, випущеного "Видавництвом Старого Лева", його тираж становив 3000 пр. У 2015 році ОП цього видання не надходив та у формі 1-В про нього відомостей немає.

Видавництво "Віват" у 2015 році випустило 462 назви тиражем 1825,7 тис. пр., у т. ч. образотворчих видань — 161 назву тиражем 331,0 тис. пр. Звітувало за 405 назв тиражем 1713,6 тис. пр. У 2014 році цим видавництвом не доставлено 17, у 2015 — 4 ОП видань. Не зазначено у звітах 185 назв, ОП видань яких доставлено Книжковій палаті України.

У I кв. 2016 року згідно з надісланою звітністю видавці Львівської області випустили 115 назв тиражем 100,9 тис. пр.

Розглянемо докладніше випуск видань за цей період окремими видавцями відповідно до надісланих ними ОП видань і форм звітності.

Згідно з ОП видань "Видавництвом Старого Лева" випустило 9 назв тиражем 24,0 тис. пр. (з них 7 назв минулих років). У формі 1-В зазначено 27 назв тиражем 80,5 тис. пр. Із них тільки одну назву тиражем 3,0 тис. доставлено в I кв., не надійшло ОП 26 видань тиражем 77,5 тис. пр. (надійшли лише у II кв.).

Видавництво "Апріорі" за даними ОП видань випустило 9 назв тиражем 8,0 тис. пр., у звіті ж зазначено 8 назв тиражем 12,1 тис. пр. У трьох виданнях тираж, зазначений у формі звітності, не відповідає тиражу, зазначеному в ОП видань.

У I кв. 2016 року видавництва "Урбіно", "Свічадо" не надіслали ОП своїх видань (надішли тільки у II кв.).

Можемо констатувати: Книжковою палатою України на підставі опрацьованих ОП видань отримано достовірні дані щодо випуску у 2015 році книжкової продукції "Видавництвом Старого Лева", відповідно до яких це підприємство не внесено до списку лідерів, та щодо кількості випущених видань у I кв. 2016 року суб'єктами видавничої справи Львівської області.

Отже, постає запитання: чому і з якою метою видавці не надсилають ОП, занижують тиражі видань або не вносять їх у звіти, тим самим спотворюючи статистику друку?

Мабуть, завадили "обставини непереборної сили".

З огляду на викладене, робимо висновок: якби "Видавництво Старого Лева", а також видавництва "Урбіно", "Свічадо", "Апріорі" та інші видавці Львівської області (як пишуть дописувачі — "і цей список... можна множити") надіслали, як того вимагає Закон, випущені ними видання у Книжкову палату України, їх було б відображено не тільки у даних щодо випуску видавничої продукції в Україні, а й у бібліографічних базах даних, зокрема в базі даних електронного каталогу книжкових видань, а також у "Літописі книг" (чи "Літописі образотворчих видань", "Літописі картографічних видань", "Літописі нот", "Літописі авторефератів дисертацій") — державному бібліографічному покажчику — унікальному виданні, що випускається з 1924 року та містить повні бібліографічні відомості про всі книжкові видання країни.

Отже, видавцям, зокрема й дописувачам, потрібно пам'ятати: якщо видавець надіслав ОП випущених ним видань Книжковій палаті України — їх зареєстровано, за наведеними вихідними відомостями складено повний бібліографічний опис, внесено у бази даних, обліковано й внесено до даних випуску видань за різними показниками та покладено на книжкову полицю Державного архіву друку України на довічне зберігання.

У разі, якщо видання не було доставлено Книжковій палаті України, воно не пройшло державну реєстрацію, статистичний облік, інформацію про нього не було надруковано в "Літописі книг", і це означає тільки одне — таке видання не випускалося в країні й інформацію про нього для історії книгодрукування та наших нащадків назавжди втрачено.

Висновок

З огляду на викладене зазначимо: дивними вбачаються звинувачення на адресу Книжкової палати України з боку дописувачів. Висновки, які вони роблять, свідчать не тільки про ігнорування ними положень чинного законодавства, а й про те, що вони не обізнані, як і на основі чого створюється державна статистика випуску видань, тобто, по суті справи, не знають реальних проблем. А мають знати за характером своєї професії. І, як наслідок, — неправильне розуміння ними своєї місії обвинувачів свідчить лише про професійну некомпетентність.

Не можна заперечувати, що показники зведених адміністративних даних Книжкової палати України, отримані в результаті статистичного обліку надісланих ОП видань, урахувавши викладені вище проблеми, не завжди об'єктивно висвітлюють стан випуску книжкової продукції в країні. Однак це відбувається, як свідчать наведені приклади, винятково через незадовільне виконання своїх обов'язків численними видавцями.

Видавці, не надсилаючи Книжковій палаті України ОП видань і форми звітності або надсилаючи частково, невчасно, з викривленими, недостовірними даними чи з розбіжностями між ними, негативно впливають на повноту, достовірність і об'єктивність зведених адміністративних даних, які Книжкова палата України збирає, опрацьовує та подає в Держкомтелерадіо й Державній службі статистики України для оприлюднення на державному рівні відомостей, що характеризують динаміку та тенденції у видавничій справі.

У книжковій справі чимало інших, не менш важливих, а може, і найголовніших, проблем, — це "ліві" тиражі, про які, зрозуміло, не зазначають у виданнях і не звітують, нелегальний ринок, на який сьогодні неможливо розповсюдити систему звітності, "піратство", що з кожним

роком розквітає все більше, завдаючи великих збитків державі, підриваючи економіку книжкового ринку і видавничої справи загалом. Обговорювати й починати реформувати галузь варто з вирішення саме таких проблем. Тоді й статистика випуску видань буде достовірною та об'єктивною.

Водночас Книжкова палата України вбачає свою місію не лише у фіксуванні та порівнянні цифрових показників, а й у наданні можливості суб'єктам видавничої справи використати окремі дані щодо випуску книг і брошур за тематичними розділами, екстраполюючи їх на сферу книгорозповсюдження, для визначення тенденцій книжкового ринку.

І насамкінець додамо: і науковці, і видавці, і поліграфісти, і книгорозповсюджувачі — усі разом — мають обговорювати те, що нас єднає, а не те, що роз'єднує, щоб спільно будувати майбутнє книговидавничої справи, засноване на взаємоповазі та продуктивній співпраці.

Список використаної літератури

1. Про державну статистику : закон України від 17 верес. 1992 р. № 2614-XII // *Голос України*. — 1992. — 21 жовт.
2. Про видавничу справу : закон України від 5 черв. 1997 р. 318/97-ВР // *Голос України*. — 1997. — 22 лип.
3. Про обов'язковий примірник документів : закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // *Голос України*. — 1999. — 18 трав.
4. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // *Голос України*. — 2011. — 9 лют.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. — Назва з екрана.
6. Information and documentation — Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications : ISO 9707:2008. — Mode of access: <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:9707:ed-2:v1:en>. — Title from the screen.
7. Пересмотренная рекомендация о международной стандартизации статистики выпуска и распространения книг, газет и периодических изданий 1 ноября 1985 года. — Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_294. — Загл. с экрана.
8. Видання вихідні відомості (ISO 8:1977, NEQ; ISO 1086:1991, NEQ; ISO 7275:1985, NEQ) [Текст] : ДСТУ 4861:2007. — [Чинний від 2009—01—01]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2007. — IV, 45 с. — (Інформація та документація).

В статтє рассмотрены вопросы статистического учета изданий, связанные с проблемами доставки обязательных экземпляров изданий, форм отчетности издателей, формирования количественных и качественных показателей и сведенных административных данных про выпуск отечественной книжной продукции. Проведен анализ законодательной и нормативной баз по вопросам статистического учета изданий, количественных показателей выпуска книжных изданий отдельными издателями.

The questions of statistical account of editions, deliveries of obligatory copies of editions, forms of accounting of publishers, forming of quantitative and high-quality indexes and taken administrative information about the issue of domestic book products related to the problems, are considered in the article. The analysis of legislative and normative base is conducted on questions of statistical account of editions, quantitative indexes of issue of book editions separate publishers.

Надійшла до редакції 16 серпня 2016 року